

Errico Malatesta – ett utvecklingskede från republikan till kommunistisk anarkist är en biografi över en av anarkisternas stora namn, italienaren *Errico Malatesta*. Den är skriven av *Albert Jensen*, en av den svenska syndikalismens stora namn.

Albert Jensen

Errico Malatesta

**Ett utvecklingskede
från republikan till
kommunistisk anarkist**

testa som sin fånge under hans sista levnadsår, så betraktade den också hans lik som sin egendom. Den bestämde när Malatesta skulle begravas och hur han skulle begravas. Han fördes under bevakning till kyrkogården, som om han ännu var farlig för Mussolinis säkerhet. Likvagnen flankerades av cyklande polismän. Efter vagnen följde tvenne patrullvagnar med poliser. Först därefter trenne bilar med de närmaste anhöriga. Alla tvärgator, där liktåget drog fram voro avspärrade. Det förvägrades de anhöriga att lägga röda blommor på hans grav. Det skulle ju varit en demonstration mot den blodiga fascismen.

Så sorgligt, inspärtrat och enformigt som Malatesta måste tillbringa sina sista år i det stora fängelse i vilket han vistades, så skiftningsrikt, äventyrligt och omväxlande har hans liv förut förflutit. Han var en av anarkismens mest självständiga tänkare och hade på sin tid ett ofantligt inflytande på den italienska arbetarklassen. En sällsynt nobel personlighet, enkel och flärdfri som knappast någon annan, älskades han nästan till avgudereri av de arbetare, som anslutit sig till den rörelse för vilken han var en lysande ledstjärna.

***

Som källskrift till föreliggande lilla broschyr har använts Max Nettlaus utomordentliga biografi över Malatesta, utkommen för ett par år sedan.

Föreningstryckeriet Stockholm 1932
Bokförlaget Brand, Stockholm
Frihetens Banbrytare II
Finns även utgiven som faksimilutgåva 1988: Skanarkiv i Delsbo

Detta häfte sattes ihop 2006.

Efterskrift

Errico Malatesta slutade sina dagar som Mussolinis fånge den 23 juli 1932. Visserligen hölls han icke innespärriad i ett vanligt fängelse och dock var han innespärriad. Hans fängelse var Italien. Att komma ut ur Italien var honom omöjligt. Mussolini ville inte ha en så betydande propagandist och människa ute i Europa, bekämpande den italienska fascismen, därför lät han honom aldrig slippa ut ur landet. Varje rymnings försök omöjliggjordes också genom en torterande bevakning, som aldrig lämnade Malatesta ur sikte.

Dag och natt var Malatesta omgiven av Mussolinis detektiver, och dag och natt kontrollerades varje hans minsta rörelse. Det var den ”frihet” som beskärdes Malatesta ifrån den stund Mussolini kommit i besittning av makten. Mussolini och Malatesta voro gamla fiender och gamla vänner. Självt har Mussolini skrivit inspirerade artiklar om Malatesta, hans verksamhet och hans person. Men det var på den tiden då Mussolini själv var en kämpande socialist, fastän hans åskådning icke var Malatestas.

Malatesta kunde inte hälsa på en vän på gatan, utan att denna vän ögonblickligen blev antastad av de detektiver, som under de senaste åren följde Malatesta som hans egen skugga. Om Malatesta gav sig i samtal med någon, blev denne genast ställd under strängaste kontroll såvida han icke blev drabbad med arbetslöshet, deporterad eller på annat sätt bestraffad. På detta sätt lyckades det tyrannen i Rom att fullständigt isolera Malatesta från hans gamla vänner och meningsfränder och från så gott som allt umgänge. Malatesta måste vänja sig vid att stum passera alla gamla kampkamrater, icke ge sig i samspråk med dem, icke låtsa om att han kände dem, ty detta kunde för vännen vara detsamma som förföljelse, kanske fängelse. Mussolini var rädd för Malatesta, vilken var Italiens populäraste förkämpe för arbetarklassens sak. Och Mussolinis förföljelsesjuka räckte ett stycke bortom Malatestas grav.

Så snart Malatesta avsomnat omringades det hus där han bodde med en stark poliskedja och isolerades. Liksom fasciststaten betraktat Mala-

Albert Jensen Errico Malatesta

Errico Malatesta föddes den 4 december 1853 i Santa Maria Capua Vetere, i den lilla staden Santa Maria, Italien. Om sin egen utveckling från republikan till socialist berättade Malatesta i en artikel i *Questione sociale* (Florens) 1884 följande:

”För mer än femton år tillbaka var jag en ung man, som studerade retorik, romersk historia, latin och herr Giobertis filosofi. Trots mina lärars alla ansträngningar i detta avseende dödade icke skolan de naturliga krafterna i mig, och mitt i en försummande och korrumpierande miljö i en modern medelskola bevarade jag en sund själ och ett rent hjärta.

Kärleksfull och glödande som min natur var, drömde jag om en fullkomlig värld, i vilken alla voro lyckliga och älskade varandra. När jag var trött på mina drömmar och hängav mig åt verkligheten och såg mig omkring, såg jag än en beklagansvärd varelse skakande av köld och tiggande om allmosor, än några gråtande barn eller några svärande män, och mitt hjärta snördes samman.

Jag såg närmare efter och märkte, att en fruktansvärd orättfärdighet, ett absurt system förtryckte människorna och dömde dem till lidande. Arbetet var ringaktat och betraktades nästan som vanärande. Arbetaren omkom av svält för att kunna underhålla sin rike herres utsävningar. Och mitt hjärta svällde av upprorslust. Jag tänkte på bröderna Gracchus och på Spartacus och kände i mig själv en tribuns och en rebells själ.

Och då jag runt om mig hörde sägas, att republiken skulle innebära ett förnekande av dessa förhållanden, som kvalde mig, att i en republik

alla skulle vara lika, då jag överallt och ständigt hörde ordet republik i förbindelse med de fattigas och slavarnas uppror, då vi i skolan hölls i okunnighet om den moderna världen, för att bli fördummade genom en stympad och förfalskad historieundervisning om det gamla Rom, och då vi voro ur stånd att föreställa oss ett samhälleligt liv utanför den romerska formeln, så kallade jag mig därför själv för republikan, och detta namn föreföll mig omfatta all min längtan och mitt hjärtas hela uppror. Jag visste väl icke närmare, hur denna drömda republik skulle vara beskaffad, men jag trodde att jag visste det, och det var tillräckligt. För mig var republiken likhetens, kärlekens och välståndets rike, i vilket min fantasi älskade drömmar skulle bli verklighet.

O, hur slog icke hjärtat i mitt unga bröst! Ibland såg jag mig som en modern Brutus och jag stötte i inbillningen dolken i hjärtat på en modern Cäsar. Andra gånger såg jag mig själv i spetsen för en grupp rebeller eller på en barrikad, krossande tyranniets legoknektar, eller också dunderande mot folkets fiender ifrån en tribun. Jag mätte hur stor jag var och kände på överläppen om min mustasch växte. O, hur otålig var jag icke att växa upp och få lämna gymnasiet för att helt och hållet kunna hängiva mig åt republikens sak!

Äntligen kom den efterlängttade dagen och jag trädde ut i världen uppfylld med de bästa avsikter, förhoppningar och illusioner. Jag hade drömt så mycket om republiken, att jag icke försummade att kasta mig in i varje försök, där jag såg den ringaste förhoppning, den svagaste önskan efter republiken, och som republikan gjorde jag för första gången bekantskap med det inre av ett kungligt fängelse.

Längre fram blev jag mera eftertänksam. Jag studerade historia, som jag blivit undervisad i genom dåraktiga handböcker fulla av lögner, och då såg jag, att republiken var en regering som varje annan eller kanske ännu sämre, och att det existerade orättfärdighet och elände i republiken såväl som i monarkin, och att folket blev nedskjutet med kanoner, när det försökte avkasta sig oket.”

Fjällen föllo från Malatestas ögon. Han såg slaveriet i Amerika, prästvåldet i Schweiz, såg hur det republikanska Frankrike föddes ur mördan-

absurt, ty att icke göra motstånd mot det onda står i motsättning till strävandet att vilja förstöra och undvika det onda. Sådant är också praktiskt omoraliskt, ty därigenom förnekas den mänskliga solidariteten och den därur framspringande plikten, att försvara och understödja de svaga. Jag tror, att en regim, som framsprungit ur våldet, som upprätthålles med våld, endast kan slås ned genom ett proportionsvis motsvarande våld.

Men samtidigt tänker jag också, att våldet för oss anarkister, som eftersträva fred mellan människorna, rättfärdighet och frihet för alla, endast är en hård nödvändighet, som måste upphöra, där friheten är erövrad. Detta måste ske, ty där nödvändigheten av försvar och säkerhet upphör, blir våldet eljest ett brott mot mänskligheten och skulle leda till ett nytt förtryck och ny orättfärdighet.

Jag förstår det oundvikliga utbrottet av folkhämmen och dess historiska roll, men vi anarkister få aldrig uppmuntra de dåliga känslor, som framkallats bland de undertryckta genom förtrycket. När vi låta gjutformen flöda över och det sorgliga förgångna flyta bort, måste vi bemöda oss att åt kampen bevara karaktären av en kamp för hela mänsklighetens befrielse. Vi måste alltid söka framkalla kärlek till människorna, till alla människor och måste ur vår själ och ur de andras själar så långt möjligt utrota de känslor, ur vilka tyranniet framspringer och som nära önskan om hämnd.

Vid ett annat tillfälle yttrade han: ”Vårt höga ideal är icke våld utan fred, ett samhälle av fria människor och jämlikar i vilket konflikter och massakrer blir en omöjlighet. Våldet är icke på vår sida, men på den härskande klassens sida, vilken undertrycker, trampar till marken och dödar de svaga. För proletariatet återstår då ingenting annat än att reagera mot deras våld och sätta bly mot bly för att göra slut på våldet.” Detta yttrande fälldes efter en begravning, där fem fredliga människor i ett demonstrationståg fallit offer för gendarmernas angripande kulor.

den nytta de gjorde.

Framförallt inga gendarmer, under vilket namn det än vara månde! Men bildandet av frivillig milis, utan att denna, som milis, blandade sig i det civila livet och endast i syfte att hålla stånd mot eventuella beväpnade anslag från de reaktionära eller mot angrepp från främmande länder, som ännu icke befinna sig i revolutionstillstånd.

Vid det praktiska genomförandet skulle dessa åtgärder naturligtvis bli underkastade modifikationer, eftersom anarkisterna icke är totaliteten av befolkningen och icke, även om de kunde, skulle påtruga sina idéer med våld. Men under alla omständigheter skulle anarkisterna, under det de respekterade andras vilja och gjorde försök att med dem träffa överenskommelser om ett fredligt sammanlevande (*una pacifica convivenza*), fordra fullständig propagandafrihet och frihet till experiment. Må de andra göra vad de vilja, vi önska i alla fall att varken bli utsugna eller bli herrar.”

”Tvångskommunismen”, skrev han i *Umanità Nova* 18 april 1922, ”skulle bli det mest förhatliga tyranni, som den mänskliga anden kan tänka sig. Och den fria och frivilliga kommunismen är en ironi, om icke rätten och möjligheten finns, att leva i en annan regim, en kollektivistisk, mutualistisk, individualistisk eller vilken man vill, ständigt under betingelsen, att man ingen undertrycker eller utsuger.”

Att lära känna Malatestas ställning till den inom den anarkistiska rörelsen alltid brännande frågan om våldet kan ha sitt stora intresse. Frågan om våldet är inom anarkismen ett mycket diskuterat tema, och man ser de olika riktningarna intaga högst olika hållningar. På de yttersta flyglarna stå å ena sidan de nu nästan fullständigt försvunna anhängarna av individuell terrorism och å andra sidan tolstoianerna med sitt absoluta förnekande av allt våld. Och mellan dessa poler en hel skala av olika schatteringar. Malatesta är icke den som predikar hat och våld, men å andra sidan är han ingen tolstoian. Tvärtom betraktar han den tolstoianska inställningen som principiellt felaktig och oriktig. Han skriver på ett ställe:

”Jag tänker, och jag har ofta sagt det, att det, att icke göra ’aktivt’ motstånd mot ett ont, d. v. s. på varje möjligt och likvärdigt sätt, är teoretiskt

det av 50,000 parisiska kommunarder. Ingenstädes fann han sitt ideal: frihet, jämlikhet och broderskap. Och han förstod, att namnet intet hade att betyda, men att det avgörande var det förhållande, som rådde mellan samhällets medlemmar. Republiken hade aldrig förändrat de ekonomiska förhållandena, aldrig antastat den privata egendomsrätten, som var grundvalen för såväl republik som monarkism. Han blev nu socialist.

Under åren 1864–1867 verkade Mikael Bakunin i Italien. Hans verksamhet för den anarkistiska socialismen blev med nödvändighet också en propaganda mot Garibaldi's revolutionära och republikanska patriotism och Mazzinis pseudosocialism, i vilken endast Kooperationen ingick som en beståndsdel av värde. I begynnelsen av 1867 började den grupp av socialister, som Bakunin lyckats samla omkring sig, att uppträda med offentlig propaganda. Av taktiska hänsyn präglades gruppens uppträdande till en början av moderation. Detta var begynnelsen till den socialistiska rörelsen i Italien, vilken sålunda just började spira, när Malatesta kastade sig in i det offentliga livet. Det var år 1870 som Malatesta, enligt Angiolinis ”Den italienska socialismens historia”, som medicine studerande ”blev arresterad i Neapel vid ett upplopp, blev dömd för första gången och relegerad från universitetet under ett år. Och denna händelse förhindrade honom att åter upptaga sina studier.” Malatesta var aldrig någon karriärmänniska, han var fullkomligt befriad från all fåfång äregirighet. Han var en ung man som kände en inre kallelse till ett ännu oklart befrielsearbete. Han var ingen världsfrånvarande fantast, utan en praktisk människa under hela sin livsföring. För honom har det därför antagligen varit av ringa betydelse genom vilket slags arbete han förskaffade sig medel till tillfredsställelse av sina alltid mycket blygsamma personliga behov. Han har aldrig antagit någon anställning som betald politiker, betald funktionär i en arbetarorganisation, men han har varit med om att lossa fartyg och utföra det grävsta arbete vid byggnadsföretag. Eljest var han närmast utbildad mekaniker och elektriker. För honom bör det formella uppgivandet av studierna vid universitetet haft föga betydelse. Sina studier fortsatte han på egen hand, och han ägnade sig nu helt och hållet åt saken. Men ”saken” torde ännu väsentligen ha varit den repu-

blikanska frihetsrörelsen.

Under Pariserkommunens tid (mars–maj 1871) gjorde Malatesta bekantskap med en ung advokat, Carmelo Palladino, medlem av den nyss bildade italienska sektionen av första Internationalen. Denne införde den unge republikanen Malatesta i den socialistiska idévärlden och Malatesta blev nu praktiskt knuten till arbetarrörelsen. Klyvningen mellan de anarkistiska och de auktoritära socialisterna inom den schweiziska sektionen av Internationalen hade redan försiggått (april 1870) och Malatesta och Palladino vunno tillsammans Neapelsektionen för den frihetliga riktningen och lyckades också påverka den sedermera inom Internationalen så namnkunnige Carlo Cafiero. Malatesta kom således direkt från det borgerliga lägret till anarkismen.

Inom Internationalen hade det av Marx och Engels behärskade Generalrådet redan börjat ett godtyckligt regemente. Det hade ersatt den offentliga kongress, som skulle avhållits 1871, med en privat konferens i London och på denna försökt att göra vissa för den marxistiska socialismen karaktäristiska idéer till obligatoriska för Internationalens sektioner, varibland deltagandet i valen och den parlamentariska verksamheten samt socialismens reducering till socialdemokrati. Häremot hade Juraavdelningen protesterat i november 1871. Bakunin var synnerligen verksam för att förmå sektioner, som ännu icke anslutit sig till Internationalen, att göra detta, då han hoppades att på en kongress få diskuterat saken och då det var hans uppfattning, att det var av stor vikt att kunna samla alla I Internationalen för att giva ökad kraft till motstånd gent emot förföljelse från regeringarnas sida. Men de italienska avdelningarna synes icke ha delat Bakunins mening om nödvändigheten av anslutning. I varje fall antogs på den konstituerande kongressen för den italienska federationen av Internationalen (Rimini 4 augusti 1872 och följande dagar) en resolution emot Generalrådet i London. Malatesta var som delegat närvarande vid denna kongress och blev invald i en statistikkommision.

Kongressen protesterade emot Generalrådets försök att påtvinga Internationalen en specifikt auktoritär doktrin, nämligen det tyska kommunistiska partiets. Den förklarade sig avbryta varje samband med Ge-

inbegripen, flydde eller avstod på annat sätt från sin makt.

Det är onödigt att här sysselsätta sig med hur rörelsen började och hur den utvecklade sig, om den kom till stånd genom ett direkt angrepp på den beväpnade statsmakten eller därigenom att arbetarna satte sig i besittning av fabrikerna etc, varigenom den våldsamma sammandrabbningen kom i andra linjen.

Regeringen har fallit. Vad är att göra?

Efter de monarkistiska myndigheternas nederlag, tillintetgörandet av polisformationerna, upplösningen av armén, erkänna vi icke någon ny regering, isynnerhet icke då den är en centralregering, som gör anspråk på att leda och reglera rörelsen. Vi tränga in bland arbetarna, taga fullständigt i besittning jorden, fabrikerna, järnvägarna, fartygen, med ett ord alla produktionsmedel för att raskt kunna upprätta den nya produktionsprocessen, i vilken för alltid slopas allt skadligt eller onyttigt arbete, och provisoriskt inställes framställningen av lyxartiklar och den största möda inriktas på framställandet av livsmedel och andra obetingat nödvändiga förbrukningsartiklar. Man måste göra allt för att samla alla förhandenvarande produkter och för deras sparsamma förbrukande och organisera den lokala konsumtionen och utbytet med närmare och fjärrare orter efter ögonblickets rättfärdiga krav och möjligheter. Om användandet av tomma eller föga bebodda hus skulle vi bekymra oss på sådant sätt, att ingen blev utan tak över huvudet och var och en fick plats i förhållande till befolkningens täthet. Vi skulle skynda oss att tillintetgöra banker, besittningsrätt och allt som representerade och upprätthöll statens makt och de kapitalistiska privilegierna, och vi skulle bemöda oss att upprätta ett tillstånd som omöjliggjorde ett återupprättande av det borgerliga samhället.

Och allt detta och allt vad som ännu var nödvändigt för allmänhetens behov och revolutionens utveckling, skulle ske genom frivilliga, av kommittéer av alla slag, av lokala, interkommunala, regionala och nationella kongresser, vilka skulle samorganisera det sociala livet genom avslutandet av nödvändiga överenskommelser, men utan att de hade rätt och medel att påtvinga sin vilja genom våld; de skulle blott finna ett stöd i

till angrepp genom brukandet av maktmedel.

Av det sagda framgår, att generalstrejken endast kan användas såväl för tillfälliga, momentana eller varaktiga mål, när proletariatet har klar insikt om att genom den komma fram till den slutgiltiga lösningen av den sociala frågan.”

Hur Malatesta tänkte sig revolutionens möjliga genomförande framgår av följande artikel i *Le Due Vie* i augusti 1920:

”Vi anarkister önska, att arbetarna eller rättare den del av arbetarna, de som äro mest målmedvetna och ha störst initiativkraft, på varje plats tar i besittning alla arbetsverktyg, alla rikedomar, jorden, råstoffet, husen, maskinerna, näringsmedlen o. s. v. och så gott som möjligt genomföra den nya formen för det sociala livet. Vi önska, att lantarbetarna, vilka i dag arbeta för godsägarna, icke längre erkänna dessas rättigheter utan arbeta intensivt för egen räkning och träda i förbindelse med industriarbetarna och trafikpersonalen för utbyte av produkter; att industriarbetarna, ingenjörer och tekniker inräknade, ta fabriker i besittning, fortsätta arbetet intensivt för egen och samhällets räkning, att de genast förändra de fabriker, som för närvarande framställa onyttiga eller skadliga saker, till fabriker för framställandet av sådana bruksartiklar, som allmänheten starkast är i behov av; att järnvägsmännen fortsätta att driva järnvägarna, men i samhällets tjänst; att kommittéer av frivilliga, valda av befolkningen, under direkt kontroll av massan, tar alla disponibla hus i besittning för att så gott det för tillfället låter sig göra härbärgera alla de behövande; att andra kommittéer, fortfarande under massans direkta kontroll, sörjer för proviantering och fördelning av levnadsmedel; att alla förutvarande bourgeois bli nödsakade att blanda sig med massan av de tidigare proletärererna och liksom dessa nödgas att arbeta, samt njuta samma fördelar som de andra. Och allt detta bör ske fort, den dag då revolutionen triumferar eller dagarna efter, utan att vänta på någon order från centrala kommittéer eller några andra myndigheter” . . .

”Låt oss antaga”, skrev Malatesta i *Umanità Nova*, 7 april 1922, ”att monarkien faller. Armén fraterniserade med folket eller gav på annat sätt upp motståndet; polisen lämnade sin post; myndigheterna, konungen

neralrådet i London, men däremot upprätthålla solidariteten med alla arbetare och uppmanade till avhållandet av en antiauktoritär kongress i Schweiz på samma dag som den kongress skulle hållas i Haag, vilken Generalrådet äntligen sett sig nödsakad sammankalla. Detta ställningstagande gillades icke av Bakunin och följdes heller icke av de antiauktoritära sektionerna i de andra länderna.

Efter Haagkongressen (1872) sammanträffade Malatesta med Bakunin i Schweiz, där han uppehöll sig några veckor, varefter han återvände till Italien. De ständiga förföljelserna mot den unga socialistiska och revolutionära rörelsen ledde till häktning av Malatesta 1873 och hans kvarhållande i undersökningsarrest under åtta månader.

De italienska socialisterna kallades till kongress den 15 mars i Mirandola, men den lokala avdelningen blev upplöst, den sammankallande medlemmen arresterad, och kongressen måste på utsatt dag, den 15 mars, i hemlighet sammanträda i en fabrik i Milano. Den 16 mars arresterades en hel rad av de mera kända deltagarna och ibland dem även Malatesta. Kongressen fann emellertid en annan plats, där den lyckades slutföra sitt arbete. Kongressen beslutade att endast delta i en internationell kongress om denna sammankallades: 1) för ett fullständigt återinförande av ingressen till Internationalens gamla stadgar; 2) solidaritet i den ekonomiska kampen skulle vara det enda bindeledet; 3) varje federation, sektion, grupp och enskild medlem skulle ha full frihet att ansluta sig till det politiska program de önskade och på grundval av detta program öppet eller hemligt sammansluta sig, ständigt under förutsättning av att detta program icke stred emot målet: proletärerernas fullständiga och direkta befrielse genom proletärererna själva; 4) avskaffandet av varje auktoritet och central myndighet inom den internationella sammanslutningen; full frihet att sammansluta sig samt sektionernas och federationernas fulla autonomi.

Malatesta fick denna gång tillbringa 54 dagar i fängelset, varefter han tillsammans med sina kamrater frigavs.

På sommaren 1873 syntes en revolution förestå i Spanien. Bakunin uppmanades av sina vänner att resa dit, och Malatesta reste till Barletta

för att ordna vissa saker för Bakunins resa. Tredje dagen efter sin ankomst till Barletta blev emellertid Malatesta häktad. Utan att någon anklagelse restes mot honom hölls han fängslad från mitten av juli 1873 till januari 1874. Händelserna i Spanien utvecklade sig emellertid icke på det sätt, som man hoppats.

Regeringens förföljelse mot Internationalens sektioner i Italien, de ständiga häktningarna, de oupphörliga upplösningarna av avdelningarna, tvingade småningom rörelsen att omvandla sig till en hemlig organisation, vilken icke kunde arbeta öppet och offentligt. Likväl förberedde denna rörelse en revolutionär resning, ty tiden var full av strejker, hungerkravaller och bonderesningar, uttryck för det förhärskande revolutionära missnöjet. De verksamaste propagandisterna stodo utanför lagen, voro fågelfria, men motsågo med otålighet en resning, fastän de knappast väntade sig annat än död eller fängelse av den. Men resningen misslyckades. Oförutsedda häktningar bringade oreda i sammansvärjningens mekanism. En mängd internationalister blevo fängslade och sju stora processer anlades emot dem på olika platser. Malatesta, som suttit häktad intill slutet av januari 1874, hade ingenting med planläggandet eller beslutandet av resningen att göra, men när han kom ut från fängelset drogs han naturligtvis in i rörelsen. Han som så många andra blev fängslad och tillbringade många månader i undersökningsfängelset. De stort anlagda processerna, av vilka exempelvis den i Bologna först avslutades i juni 1876 efter en rättegång som pågick dagligen under tre månader, förskaffade internationalisterna stora allmänna sympatier och de flesta av de anklagade blevo frikända. Ibland dessa befann sig även Malatesta. De edsvurna i processen mot Malatesta och hans kamrater bestodo av traktens rikaste män, men de anklagades försvarstal och hållning gjorde ett så mäktigt intryck, att de edsvurna efter frikännandet omfamnade de anklagade. Processerna, som överallt väckte ett oerhört uppseende, blev ett synnerligen förnämligt propagandamedel för rörelsen.

I processen mot Malatesta vände sig åklagaren till juryn med följande ord: ”Om ni icke förklarar dessa människor skyldiga, skola de en dag komma att bortföra edra hustrur, våldtaga edra döttrar, stjäla eder egen-

dem möjligheten att komma in i det borgerliga parlamentet och den politiska kampen inskränkte sig till en valkamp medan varje annan politisk kamp bekämpades som reaktionär. Därmed – genom parlamentarismen – dödade de det revolutionära sinnelaget och massans revolutionära handlingskraft.

I denna tid, i ett sådant sakläge, såg generalstrejkstanken dagens ljus. Den hälsades med glädje av alla dem, som icke hyste något förtroende till det parlamentariska ”arbetet”, och av dem, vilka här såg en ny väg öppnas för folkets handling.

Olyckan var dock, att de flesta i generalstrejken icke såg ett medel till en social resning, till framkallandet av en social revolution, till krossandet av den politiska makten och till besittningstagandet av jorden, produktionsmedlen och all annan samhällelig egendom genom arbetarna själva. De flesta sågo, och se fortfarande i dag, i generalstrejken ett medel som kan *ersätta* den sociala revolutionen! En metod genom vilken man kan uthungra kapitalisterna och staten och bringa dem att underkasta sig utan kamp.

På *dessa* grunder anser jag därför, att generalstrejkstanken har tillfogat den sociala revolutionens sak skada.

Dock hoppas och tror jag, att den nuvarande uppfattningen, att man kan uthungra kapitalisterna och tvinga dem till underkastelse, skall totalt övervinnas. I händelse ännu några rester kvarstår av denna illusion, så kommer fascismen fullständigt att utrota den.

Som en protest, som ett medel att förverkliga ekonomiska eller politiska krav, som ett medel till förhindrandet av krig, kan generalstrejken göra stor nytta, en nytta som blir så mycket större i samma mån som den tillgripits i det rätta ögonblicket och då regering och kapitalism hysar fruktan för något ännu mera, nämligen för den *sociala revolutionen*. Generalstrejken kan icke *ersätta* denna! Tvärtom får man icke glömma, att arbetarna måste äta varje dag om strejken skall kunna bli effektivt omfattande och samlat genomföras om också blott för några dagar. Tar man icke detta i betraktande, så skola arbetarna nödgas att åter underkasta sig kapitalets tryck, även om regering och borgerskap icke övergår

soldaterna. Man eftersträvade att beväpna sig. Planer om rent militära aktioner förbereddes.

Resultaten voro, sanning att säga, ganska fattiga. Förnämligast därför att man hade så få anhängare och också därför, att det sociala mål, som man ville befrämja genom en social revolution, icke var erkänt av den stora massan, ja till och med var försmått. Med ett ord: tiden var icke mogen.

Likväl hade viljan till en social revolution blivit väckt. . . . Hoppet på en social omvälvning växte. Det föreföll säkert, att man efter strider, förföljelser, mer eller mindre framgångsrika försök, vilopauser och återupptagande i en icke allt för avlägsen framtid skulle komma dithän, att man skulle kunna utropa den sista segerrika arbetsinställelsen som skulle göra slut på kapitalismen, störta de härskande ekonomiska och politiska makterna och öppna vägen till en ny form för utveckling och mänskligt samliv grundad på frihet för alla, broderlighet och jämlikhet.

Men just då blev den drivande kraften hos den socialistiska ungdomen – fordom kallade sig också anarkisterna för socialister – lamslagen. Det skedde genom uppkomsten av marxismen med sina dogmer och sin ekonomiska ödeslära. Genom dess skenvetenskapliga framställning – man försatte arbetarna i ett tillstånd av kvasivetenskapligt delirium – förtrollade och förledde marxismen icke blott proletariatet, utan även en stor del av den tidens anarkister.

Marxisterna började förkunna: ”Revolutionen kommer, men den kan icke göras!” De förkunnade att socialismen nödvändigtvis måste komma genom ”tingens oundvikliga gång” och att den politiska faktorn – nämligen statsmakten ställd i de ekonomiska idéernas tjänst – icke vore att frukta, icke hade någon betydelse och att de ”ekonomiska produktivkrafterna” ledde hela det ekonomiska livet.

Härigenom blevo *förberedelserna* till det sociala upproret försummat och i verkligheten inställda. I förbigående vill jag ytterligare anmärka, att det var en vana hos marxisterna, att förklara för arbetarna, att varje förberedelse till befrielse var meningslös, då endast ”erövringen av den politiska makten” kunde bringa socialismen seger. ”Politiken” var för

dom och förstöra frukterna av eder svett och möda, och ni skola komma att stå där ruinerade, ärelösa och brännmärkta.” Befolkningen mottog de frikända med öppna armar och hurrarop, och regeringens ansträngningar för att få göra rebellerna ett huvud kortare misslyckades.

I augusti 1875 var Malatesta således åter en fri man.

På hösten samma år reste Malatesta till Spanien i akt och mening att förhjälpa en vän att fly ur det fängelse, där han hölls inspärrad. Han har berättat denna episod för Max Nettlau, som återger den i sin biografi över Malatesta.

Malatesta reste till Cadix, där hans vän, internationalisten Alerini var inspärrad. Kamraterna i Cadix ansågo det vara den lättaste sak i världen att verkställa flykten. I själva verket var det heller icke förenat med större svårigheter för Malatesta att komma in i fängelset, än att komma in i ett öppet hotell, och han tillbringade dagen samman med Alerini och 30–40 andra kamrater i fängelset. Till sist bad han överuppsyningsmannen att låta Alerini gå med ut i staden och ledsagade denna anhållan med några guldmynt. Och verkligen – dagen därpå fick Alerini tillåtelse att samman med tvenne vaktare följa Malatesta ut. Kamraterna utanför fängelset hade skaffat plats på ett fartyg, väktarna dracks rusiga – men Alerini tvekade och ville icke ge sig åstad. Så bar det tillbaka till fängelset, där fången efter mycken möda fick avlevererat sina båda dödfulla vaktare. Dagen därpå föreföll Alerini mera beslutsam. Denna gång räckte det med ett guldstycke, och en nykter vaktare följde med ut i staden. Denne fick fram emot aftonen en sömndryck. Åter stod det Alerini fritt att avlägsna sig – men åter vägrade han. Så måste Malatesta uppgiva saken. Måhända hade Alerini en fästmö i Cadix, som han icke kunde slita sig ifrån, måhända var det andra vägande skäl, som band honom fast vid platsen.

Under 1876 umgicks Malatesta mycket med Cafiero och Emilio Covelli i Neapel, där Malatesta slagit sig ned. Malatesta berättar att dessa tre under sina gemensamma samtal om anarkismen nådde fram till den *kommunistiska* anarkismens idé. Denna idé betecknade ett framsteg gent emot den *kollektivistiska* anarkismen, till vilken ”bakunismen” räknas.

Kollektivistisk anarkism innebar *arbetets fulla avkastning till den arbetande*. Men nu frågade de sig, hur den fulla arbetsavkastningen kan mätas. Därtill måste införas en mätare, som alla underkastade sig, vilket skulle medföra auktoritet. Då de fysiska krafterna, skicklighet etc. äro högst olika hos olika individer, så skulle detta system medföra olikhet till förfång för de svagare och mindre skickliga, d. v. s. nya ekonomiska privilegier. Därtill kommer omöjligheten av att fastställa vars och ens precisa andel i en kollektivprodukt, och den fortskridande arbetsdelningen gör det allt omöjligare. Därför borde också *arbetets avkastning vara gemensam egendom och stå till förfogande för alla efter måttet av deras behov*. Detta var den gamla kommunistiska principen, till vilken nu Malatesta och hans båda kamrater funno vägen tillbaka.

Denna idé låg uppenbarligen så att säga i luften. Costa förklarade 1881, att han föreslagit den kommunistiska anarkismen 1876 för den italienska sektionen av internationalen. I begynnelsen av 1876 använde Dumartheray i Geneve uttrycket anarkistisk kommunism i en broschyr, och det var kanske första gången uttrycket förekom i tryck. Krapotkin formulerade ett par år senare den kommunistiska anarkismen, och likaledes Cafiero.

Den italienska kongress, som sammankallades i Florens i oktober 1876, accepterade också denna idé, som inom kort blev allmänt erkänd utom i Spanien, där den kollektivistiska anarkismens begrepp länge upprätthölls.

En av Malatesta och Cafiero undertecknad artikel i dec. 1876 innehöll bland annat denna förklaring: ”Den italienska federationen betraktar det *kollektiva besittandet av arbetets avkastning* som ett nödvändigt tillägg till det kollektivistiska programmet, emedan *allas samarbete för tillfredsställelsen av vars och ens behov* är den enda produktions- och konsumtionsmetod, som ger tillräckligt åt solidaritetens princip” . . . Och Nettlau menar, att den egentliga anarkistiska propagandan i dess fulla bemärkelse först började när denna princip trängt igenom. Rätten till den fulla arbetsavkastningen är visserligen klar, men med den följer ett bryskt anspråk på egendomen. Man kan sammansluta sig och tillkämpa sig detta anspråk men

lade av detaljarbetet, slutade med att höja ropet: ’Syndikalismen är sig själv nog’ – och därmed slutade upp med att vara anarkister. De upphörde också att vara syndikalister och med anammandet av ’den heliga enigheten’ ställde de sig i regeringens och företagarnas tjänst.

Men om den översvallande syndikalismen är förklarlig och förlåtlig, så är den blott ännu en orsak för oss anarkister att vara på vår vakt och icke som det enda och säkra medlet till revolutionen övertaga en kampart, som visserligen innesluter många revolutionära möjligheter, men som, överlämnad till sina naturliga tendenser, själv kan bli ett medel till upprätthållandet av monopolegendom och till redan utvecklade massors anpassning till de redan härskande sociala institutionerna.”

På samma sätt varnade Malatesta – och med allt fog! – för en överskattning av generalstrejken. Han varnade anarkisterna för att i generalstrejken se revolutionen själv, när den dock endast kunde vara ett medel till revolutionen. Följande uttalande torde kunna ge en någorlunda uttömmande uppfattning om Malatestas syn på detta problem:

”Generalstrejken är ett mäktigt kampmedel i händerna på proletariatet; den är eller kan bli ett medel, en möjlighet, till avgörande av en radikal social revolution.

Likväl frågar jag mig ofta om icke generalstrejkstanken, sådan som den i dag propageras, mera skadar än främjar den sociala revolutionens sak.

Jag tror nog att det goda har vägt mer än det onda under den tid som gått. Att motsatsen kan vara förhållandet för närvarande innebär icke, att icke generalstrejken kan vara ett ändamålsenligt vapen till den sociala omgestaltningen. Den måste blott rätt uppfattas som sådant och på ett annat sätt än många av dess nuvarande förespråkare uppfatta den.

I den socialistiska rörelsens begynnelse och isynnerhet i Italien vid tiden för den första Internationalen . . . förstod man klart, att den genom bajonetter skyddade regeringen icke kunde övervinnas om man icke förvandlade en del av soldaterna till folkets försvarare och behöll den beväpnade segern över polisens stridskrafter och över den del av armén, som förblivit trogen . . . Man gjorde en aktiv propaganda bland

sen är ett faktum, som tränger sig fram och icke behöver vårt erkännande för sin existens. Den är under de nuvarande sociala förhållandena en naturlig följdforeteelse av de undertrycktas begynnande revolt. Och det vore absurt och ödesdigert att fordra, att arbetarna skulle avstå från sina försök att uppnå omedelbara om också obetydliga förbättringar och vänta på den fullständiga befrielsen, som blott kan bli en frukt av en fullständig förändring av det sociala systemet, uppnådd med hjälp av den sociala revolutionen.

Därför måste vi anarkister som framförallt tänker på förverkligandet av våra ideal, akta oss för att lämna fackföreningsrörelsen obeaktad, tvärtom taga verksam del i den och arbeta på, att den så långt möjligt utvecklar sig i vår anda. Detta får icke hämma dess dagliga småstrider, men den måste mer och mer bli ett verksamt medel till moralisk utveckling och till revolutionen.

Men allt detta är ännu icke 'syndikalism', som vill vara en lära och en väg för sig och som arbetar på, att arbetarorganisationerna, som skapats för kampen och genomförandet av uppnåbara förbättringar, genom sin tillväxt och utbredning helt av sig själv skall leda till den fulländade omvandlingen av de sociala institutionerna och skall bli betingelsen och garantien för ett på likhet och frihet grundat samhälle.

Mycket lätt att förstå är varje människas böjelse att tillskriva sitt ögonblickliga huvudarbete, sitt speciella arbetsfält, den största betydelsen – och så finns det människor, vilka under sysselsättning med antialkoholismen, med nymaltusianismen, med näringsreformer, med internationella språk etc. slutligen komma att betrakta sitt lilla, fragmentariska arbetsfält som ett universalmedel mot allt det sociala onda. Det är verkligen icke märkvärdigt, om människor, vilka ägna hela sin entusiasm och hela sin energi åt en så viktig sak av så omfattande betydelse som fackföreningsrörelsen, till sist slutar med att betrakta denna som ett universalmedel för en allmän och fullkomlig förbättring.

Och det fanns – särskilt i Frankrike – anarkister, vilka gick in i fackföreningsrörelsen med den allvarligaste avsikt att sprida våra läror och våra åskådningar ut till massorna, men som, absorberade och omvand-

man kommer dock att bli lika främmande för varandra som i dag, menar Nettlau. Endast principen *allt för alla*, som innebär den verkligt fria kommunismen, skall förmå att närma människorna till varandra, förmenade man.

Den nyss nämnda italienska kongress, som accepterade den kommunistiska anarkismens princip, skulle sammanträda den 21 oktober. Men på aftonen den 20 hade polisen redan häktat en del av de mest framskjutna internationalisterna och besatt kongresslokalen med polis. Lyckligtvis räddade man undan dokument och handlingar. Kongressdeltagarna samlades på annan plats och omedelbart efter midnatt bar det under strömmande regn åstad upp i bergen. Efter åtta timmars färd nådde man fram till en liten by, Tosi, och på aftonen den 21 började kongressen att arbeta. Emellertid kom underrättelse, att polisen åter var i anmarsch, varför man måste bryta upp på nytt och bege sig ännu längre in i den innersta delen av en stor skog. Det var icke något överlopp av tid till långa tal, men förhandlingarna slutfördes – i en annan skog på aftonen den 22. Härifrån begåvo sig deltagarna bort i olika riktningar. Under sådana förhållanden måste den kommunistiska anarkismen föra sin propaganda och sitt organisationsarbete.

Malatesta reste ifrån denna kongress direkt till Schweiz, där han deltog i Internationalens åttonde kongress i Bern, 26–30 oktober.

Under debatterna på den internationella kongressen framhöll Malatesta beträffande förhandskonstruktioner av det framtida samhället: Även vi ha gjort upp planer, ”men vi tillskriva dem relativt ringa värde. De måste nödvändigtvis vara felaktiga, måhända fullständigt missvisande. Vi måste framförallt förstöra, förstöra allt som står hindrande för de sociala lagarnas fria utveckling . . . Det fria och fruktbara spelet mellan samhällets naturliga lagar skall förverkliga mänsklighetens öde.”

Vid behandlingen av en annan fråga gav han uttryck för följande mening: ”Enligt vår mening får Internationalen i Italien icke uteslutande vara en arbetarorganisation. Den sociala revolutionen har faktiskt till mål icke blott arbetarklassens befrielse, utan hela mänsklighetens, och Internationalen, revolutionens armé, måste förena alla revolutionärer

under sin fana utan hänsyn till klass.”

De italienska internationalisterna voro utpräglat insurrektionellt inställda. De satte mera värde på handling än ord och deras strävan gick ständigt ut på att resa massorna till revolt mot de härskande. Så kom det åter genom deras propaganda och förberedelser till stånd ett resningsförsök i provinsen Benevento i Syditalien. Upproret var planerat att bryta ut i maj, men genom ett förräderi som följdes av en del häktningar framprovocerades ett för tidigt utbrott i april. Malatesta var naturligtvis med i spetsen för resningen. Han var med om att besätta ett flertal platser, jaga bort de kungliga ämbetsmännen och draga bönderna med i rörelsen. Resningen misslyckades emellertid och häktningar följde. Bland dem som fängslades befunno sig även den ryktbare ryssen Sergei Stepniak. Det var inalles 25 av internationalisterna, som fängslades i mitten av april. De hoppades nu att vid en snart förestående rättegång få tillfälle att göra propaganda för sina idéer. Men rättegången kom icke så snart, som man väntat. Först i augusti månad följande år, således efter sexton långa månader i fängelse, började rättegången.

Under tiden hade konungen, Viktor Emanuel I, dött och regeringen Crispi utfärdade i februari allmän amnesti för politiska brottslingar, en amnesti som även skulle omfattat de fängslade internationalisterna. Likväl fick de sitta kvar i fängelset till i augusti, då de ställdes inför rätta – och blevo samtliga frikända!

Malatesta gick nu i landsflykt för att kunna vila ut en tid efter de sista årens storm fyllda och strapatsrika liv. Han reste till Egypten, till Alexandria, där han vistades vid den tid, då Passanante begick sitt attentat mot kung Umberto i Italien. Hade han varit kvar i Italien hade väl hans öde varit mer än ovisst, men ej heller i Egypten fick han vara i fred. Tillsammans med ett par andra anarkister fängslades han och blev så utvisad till Beyruth i Syrien. Men här var han icke fri. Han forslades av italienske konsuln till Smyrna men vann kaptenen på det franska fartyg, på vilket hans överresa försiggick, så att kaptenen vägrade att utlämna Malatesta vid framkomsten till Smyrna. Fartyget gick därifrån till Italien, där flera hamnar anlöpdes och där myndigheterna åter gjorde anspråk

vilka ingen kan göra anspråk på att sitta inne med den absoluta sanningen, och ingen kan garantera, att just den representerar den bästa socialistiska lösningen. Vad som är det bästa och riktigaste kan endast utrönas genom att man experimenterar sig fram, eller att man lämnar de olika socialistiska riktningarnas anhängare frihet att ordna sitt liv efter sitt eget ideal. Endast experimentering under full frihet för alla leder fram till det bästa resultatet.

Malatesta uppskattade syndikalismen, men intog icke destomindre en i visst avseende reserverad hållning till densamma. Han ansåg att den kunde innesluta vissa faror för socialismen. Hans mening och uppfattning om syndikalismen torde någorlunda klart framgå av följande citat:

”Man får icke sammanblanda ’syndikalismen’, som vill vara en lära och en väg till lösning av den sociala frågan med de fackliga arbetarorganisationernas befrämjande, tillvaro och aktion.

De ekonomiska kamporganisationerna äro utan tvivel nyttiga. De äro till och med ett nödvändigt trappsteg till proletarietets uppåtstigande. De vilja bibringa arbetarna förståelse av deras läge som utsugna och förtryckta, uppväcka missnöje hos dem med sin ställning, vänja dem vid solidaritet och kamp och genom kampens erfarenhet lära dem förstå, att företagarna äro deras fiender och att regeringarna skyddar företagarna. De förbättringar, som fackorganisationerna kunna uppnå genom klasskampen, äro säkerligen obetydande, lämna oantastade grundorsakerna till den ena klassens utsugning och förtryckande av den andra och äro ständigt utsatta för faran att falla för de ekonomiska förhållandenas övermakt eller att bli hållen i schack av dem. Men även om de äro osäkra och bristfälliga kunna dock dessa förbättringar åtminstone förhindra, att massorna anpassa sig till sitt eviga elände. Dessa förbättringar kunna slutligen väcka till liv trängtan och längtan efter ett bättre tillstånd. Och revolutionen, sådan som vi anarkister önska den, gjord av massan och utvecklande sig som ett verk av massan, utan öppen eller fördold diktatur, skulle svårligen kunna komma till stånd och nå fram till målet utan förutgående existens av en utbredd arbetarrörelse.

Kort sagt, hur man än må tänka därom – den fackliga arbetarrörel-

ut det sanna och det bästa; och det finns ingen frihet, där det icke finns frihet till misstag. Vi måste därför nå fram till fredlig och lycklig sammanlevnad av majoriteter och minoriteter genom fria överenskommelser, ömsesidiga eftergifter, det intelligenta erkännandet av det kollektiva livets praktiska nödvändighet och nyttan av överenskommelser, som nödvändiggöres av de praktiska förhållandena. Vi vilja icke påtvinga någon någonting, men vi vilja heller icke låta någon lägga något tvång på oss. Lyckliga när andra göra något vi icke själva kunna göra, beredda att samarbeta med andra på alla områden, där vi inse att vi icke själva kunna göra det bättre, kräva vi och vilja för oss och för alla frihet till propaganda, till organisation och till experiment. Det råa våldet, människans materiella makt över människan, måste upphöra att vara faktorer i det sociala livet. Vi vilja icke vara gendarmer och vi komma icke att tolerera dem, varken röda, gula eller svarta!”

Malatesta tänker sig således ett helt annat förlopp av revolutionen, än de flesta andra socialistiska riktningar. De socialdemokrater, som överhuvudtaget erkänna revolutionens nödvändighet, tänka endast på att genom revolutionen upprätta *sin diktatur*, liksom exempelvis bolsjevikerna endast tänka på att upprätta sin diktatur, som de falskeligen kalla *proletariatets diktatur*. Men båda parter tänka använda sig av statsmakten, det i staten organiserade fysiska våldet, till undertryckandet av alla andra socialistiska riktningar, som icke godvilligt vill underkasta sig deras makt. Skulle bolsjevikerna komma till makten blev det socialdemokraterna, som fingo göra bekantskap med bolsjevikernas ”socialistiska statsfängelser” och kanske ”socialistiska avrättningsplutoner”, och skulle socialdemokraterna komma till makten är det fara värt att bolsjevikerna och andra socialistiska riktningar drabbas av liknande öde. Målet är för båda att befästa sitt välde över de andra.

Malatesta menar att denna form av social revolution nödvändigtvis skulle sluta med revolutionens nederlag. Dessutom är en sådan strävan fientlig mot socialismens idéer och mot friheten. Den sociala revolutionen, den socialistiska omdaning av samhället, borde genomföras under tolerant samverkan mellan de olika socialistiska riktningarna, av

på att få Malatesta utlämnad. Kaptenen vägrade fortfarande. Då sände polisen en provokatör ombord på fartyget, som sökte förmå Malatesta att i hemlighet besöka meningsfränderna i staden, men provokatören genomskådades och Malatesta stannade klokt nog ombord på fartyget. Den ombordsatta polisbevakningen kördes i land av kaptenen och så kom Malatesta lyckligen till Marseille, varifrån han reste till Geneve.

Härmed började, i slutet av 1878 eller början av 1879, Malatestas första långa landsflyktsperiod.

I Italien hade Malatesta hittills tillbringat tre år i fängelserna, utan att någonsin ha blivit dömd. Han var nu en fågelfri man i Europa, som ingenstades fick vara i fred tills han sökte sig till England, vars asylrätt ännu var liberal nog. Malatesta blev nämligen utvisad från Geneve, reste därpå till Rumänien och kom på sommaren 1879 till Paris, där han arbetade som mekaniker. Här blev han arresterad vid demonstrationen den 18 mars. Åter försatt på fri fot kom han i samma månad till London.

När pariserkommunarderna i juni 1880 erhöles amnesti, reste Malatesta till Paris, där han emellertid blev dömd till sex månaders fängelse. Efter utståndet fängelsestraff begav han sig åter till Schweiz och blev den 21 februari 1881 arresterad som varande förut utvisad. Nödsakad att lämna Schweiz reste han nu till Bryssel, där han ånyo blev arresterad. Lyckades så komma över till London i mars samma år, där han nu, två och ett halvt år efter sin avresa från Italien, äntligen lämnades i fred och tillbringade tvenne lugna år i landsflykt.

År 1883 finna vi Malatesta åter på väg tillbaka till Italien. Tydligt hade de politiska förhållandena förändrats i sådan grad, att Malatesta menade sig kunna utföra ett verksamt propagandaarbete i sitt hemland. I varje fall – att det var värt ett försök. Men det dröjde icke länge förr än Malatesta åter fängslades av den italienska regeringen. Man hade annonserat utgivandet av en anarkistisk tidskrift *Il Popolo*, och regeringen fann det bäst att kväva företaget i sin linda, genom att fängsla utgivaren. Utan några som helst förklaringar, utan anförande av motiv, höll regeringen honom fängslad i åtta månader, varefter han i november fördes till Rom och frigavs provisoriskt. Sedan förklarade man, att Malatesta stämplade

mot ”statens säkerhet” och mot den ”lagliga ordningen”. Men den lagliga ordningen existerade uppenbarligen icke för anarkister och internationalister, ty enligt den lagliga ”ordningen” skulle ingen kunna fängslas utan anklagelse, rannsaking och dom. Mot Malatesta höjdes ingen laga anklagelse, företogs ingen laga rannsaking, fälldes ingen laga dom. Malatesta var uppenbarligen ställd utanför lagen, och den lagliga ordningen existerade icke för honom. Så mycket mera existerade de maktägandes olagliga godtycke.

I februari påföljande år, alltså 1884, fortsattes förföljelserna, och Malatesta dömdes av polisdomstolen till 3 års fängelse. Ett par andra meningsfränder dömdes till liknande straff. Domen appellerades till högre rätt, och Malatesta behöll sin frihet tills vidare.

På hösten rasade en koleraepidemi i Neapel. Malatesta och några andra meningsfränder reste dit och förrättade sjukskötarens arbete på hospitalen. Samtidigt förklarade de i ett manifest, att den verkliga orsaken till epidemien var fattigdomen, och det verkliga botemedlet var den sociala revolutionen.

Först i januari 1885 fällde appellationsdomstolen sitt utslag, genom vilket Malatestas straff ökades med sex månaders polisuppsikt. Men när man skulle arresteras brottslingarna, hade såväl Malatesta som hans kamrater skuddat stoftet av sina fötter och på nytt gått i landsflykt. Under det år Malatesta åtnjutit frihet i Italien, hade han genom en intensiv och glödande propaganda satt nytt liv i den anarkistiska rörelsen, vilken hållit på att domna. Organisationerna ropades åter till liv i alla delar av Italien.

Malatesta flydde nu till Argentina, där han vistades fyra år under ihärdigt propagandaarbete och under upprepade konflikter med och förföljelser från myndigheternas sida. På sommaren 1889 återvände han till Europa, slog sig ned i Nizza i Frankrike och sökte härifrån bedriva sin propagandistiska verksamhet. Här grundade han nu tidningen L'Associazione, vilken erhöll stor utbredning. Malatesta hade uppenbarligen lyckats uppehålla sig under antaget namn, under alla omständigheter utan myndigheternas kännedom, tills hans närvaro avslöjades genom en viss händelse och den franska polisen satte sig i verksamhet för att

och efter måttet av djupet i deras kärlek. Det mesta ges åt den svagaste och åt den som mest behöver det, och alla äro stolta och glada över att bidra till det gemensamma välståndet, när förståelse och kärlek råder emellan dem. När makt och auktoritet smyger sig in, börjar genast intressekonflikterna, och familjen upplöses” . . .

”I ett kommunistiskt samhälle kan den eftersträfvade friheten endast bli en verklighet, när människor sluta upp med att vilja påtvinga medmänniskorna sin mening, sin vilja. Om än denna mening och denna vilja samlar majoritet, så förlänar detta icke majoriteten någon som helst rätt att påtvinga minoriteten sin vilja. Om det är 99, som vilja påtvinga 100 sin vilja och tvinga dem att leva efter den, då kallas detta övergrepp och alla äro eniga om att fördöma det. Men om 100 äro eniga om att påtvinga 99 sin vilja, så ser man vanligen genast på saken på ett annat sätt. De 100 tillerkänner man gladeligen den rätt till att påtvinga andra människor sin vilja, som man icke ville tillerkänna de 99! Och detta blott därför att de 100 räkna en mer än de 99. De 100 äro *majoritet!* Och majoriteten har blivit ett begrepp, inför vilket man böjer sig, som för en gud.”

Anarkismen accepterar icke något tvång, annat än det som individen frivilligt ålägger sig. Den accepterar därför heller icke majoritetens rätt att undertrycka minoriteten. Den kräver samma rätt till frihet att ordna sitt liv efter eget tycke, som den är villig att tillerkänna majoriteten. Därför tillerkänner den naturligtvis icke exempelvis socialdemokraterna (även om dessa skulle vara i majoritet i samhället) rätten att tvinga anarkisterna att leva under en socialdemokratisk stat, lika litet som de vilja tillägna sig någon rätt att tvinga socialdemokraterna att leva anarkistiskt. Här uppstår ett problem för den sociala revolutionen, problemet om de olika socialistiska riktningarnas samverkan för danandet av ett nytt socialistiskt samhälle, och om det är möjligt, eller om någon socialistisk riktning skall vara dominerande och bestämma över de andra. Malatesta anvisar för sin del följande lösning:

”Ingen kan med säkerhet avgöra, vem som har rätt eller orätt, vem som är närmast sanningen och vilken väg som för till det bästa för den enskilde och alla. Frihet är det enda medel till att genom erfarenhet finna

en polisreglerad utdelning. Maximen av var och en efter hans förmåga, innebär naturligtvis heller icke att samhällsmedlemmen skall uttömma sina krafter till det yttersta, men förståelsen av, att vars och ens förmåga är så ofantligt olika. Vad den ene med möda frambringa på fem timmar, kan den andre lekande lätt frambringa på tre timmar. Men att döma den som av naturen erhållit sparsammare gåvor till en större summa av ansträngning, därför att han av naturen blivit vanlottad, skulle vara att öka naturens missgrepp med en samhällelig orätt. Men ej heller det arbete, som samhällsmedlemmen ger samhället i utbyte mot de samhällseliga förmåner han åtnjuter, skall ställas under poliskontroll som i en tukthusstat, var och en skall i frihet skänka samhället efter måttet av sina krafter. Så tolkade Malatesta den kommunistiska maximen.

”Vilken är den måttstock, varmed människans förmåga kan mätas, och vem kan bedöma densamma?” frågade Malatesta. ”Var går gränsen för förnuftiga behov och vem kan bestämma denna gräns och genomföra den? Människans förmåga och behov äro mycket olika i förhållande till plats, yrke, individualitet, och växlar från det ena ögonblicket till det andra. Hur är det möjligt och hur kan man föreställa sig, att samma mått skall kunna användas på alla? Och var är det geni, den gud, som kan diktera en sådan universell regel? ... ett kommunistiskt samhälle är blott möjligt, när det uppstår rent spontant genom fri sammanslutning, när det är olikartat och växlande så snart de yttre omständigheterna eller de enskilda medlemmarnas önskan och vilja så kräver.” Malatesta fortsätter: ”För att kunna bestå, för att verkligen vara en själarnas och tingens gemenskap, och icke en tillbakagång till slaveri, måste kommunismen uppstå lokalt, mellan besläktade grupper, genom ett prövande av de materiella fördelar den medför, genom tillfredsställandet av känslan av kamratskap och hjärtlighet som bor i varje människas väsen och som tar sig uttryck och utvecklar sig så snart blott tvånget och den ömsesidiga kampen för den egna och de käras tillvaro upphör. Med ett ord: kommunismen måste först vara till i känslorna innan den kan förverkligas i tingen ...”

”Det är som i en familj... de leva i kommunism, om de älska varandra

försäkra sig om hans person. Polisen blev emellertid lurad på bytet. Det lyckades Malatesta i sista minuten att taga sig över till London, där han nu tillbringade en landsflyktsperiod på sju långa år.

Ifrån London upprätthöll han kontakten med den anarkistiska rörelsen i hemlandet. Det planerades en allmän kongress i Lugano i Schweiz till den 11 januari 1891, i vilken även Malatesta skulle delta. Polisen fick underrättelse härom, och italiensk och schweizisk polis väntade med otålighet Malatesta för att arresteras honom. Genom ett hemligt cirkulär hade emellertid kongressdeltagarna dirigerats till Capolago, där kongressen avhölls 4–6 januari. 86 delegerade voro närvarande och Malatesta fungerade som ordförande. Kongressen var således avslutad, när polisen omkring den 11 bevakade alla infartsvägar till Lugano.

På denna kongress bildades den italienska federationen av socialistiskt-anarkistiska-revolutionärer. Som slutmål angavs ”gemensam organisation av produktion och förbruk genom fritt avslutade överenskommelser mellan de sammanslutna arbetarna och de fria förbunden av deras sammanslutningar”. Detta var ett försök att samla tvenne revolutionärt socialistiska riktningar för samarbete i ett gemensamt förbund för att kunna motverka den auktoritära och parlamentariska socialismen. Federationen organiserade nu överallt demonstrationer den 1 maj, emot vilka emellertid regeringen ingrep med yttersta våldsamhet. För regeringen var det en livssak att förhindra denna rörelses utbredning och befämja det socialdemokratiska partiets, som kanaliserade det allmänna missnöjet i det ofarliga väljandet av riksdagsmän. Jätteprocesser anlades mot de revolutionära och 39 av dessa blevo dömda vardera från 8 till 25 månaders fängelse.

Ännu en gång samma år finna vi Malatesta på resa på kontinenten, antagligen hemligt på väg till Indien. Han blev denna gång arresterad i Lugano och för överträdelse av sin utvisning dömd till 45 dagars fängelse, men kvarhölls i fängelse ungefär dubbla tiden, då den italienska regeringen fordrade honom utlämnad, dock utan att lyckas.

Strax efter sitt äventyr i Schweiz finna vi honom på en propagandaresa i Spanien, där han talade på offentliga möten. Han hade under sitt

uppehåll i Argentina lärt sig detta språk. Märkvärdigt nog ingrep icke polisen emot honom, och han kunde lugnt återvända till London i slutet av december 1891.

Hans metod när han talade på offentliga möten var icke den deklamatoriska retorikens, säger Nettlau, som personligen lärde känna honom i London. Den bestod fastmera i att praktiskt utveckla en idé i anslutning till den levande verkligheten. Som exempel kan anföras hans föredrag över Pariserkommunen i mars 1891 i London, där han enligt *Freedom* förklarade, att liksom alla revolutionära rörelser inneslöt Kommunen framtidens grodd, men denna grodd dödades genom utnämmandet av en regering. Denna regering proklamerade den territoriella decentralisationen. I stället för en regering hade det blivit 36.000 regeringar i Frankrike, av vilka var och en hade vilat på den auktoritära principen. I socialistiskt avseende gjorde kommunen ingenting. Den skyddade egendomen, och om den hade bestått längre hade den varit nödsakad att ingripa emot folket, liksom alla andra regeringar. Trots detta hade kommunen en oerhörd betydelse. Icke idéer framkalla handlingar, men handlingar framkalla idéer. I Italien börjades den socialistiska propagandan av Bakunin år 1864. Han samlade ungefär femton socialister omkring sig och deras antal växte icke tills Kommunen 1871, men då, genom denna handling, blevo de tusenden. Vi äro ett handlingens parti och få aldrig lov att glömma detta. Utföres en stor handling tilltar vårt antal raskt. Om icke, sker framåtskridandet blott långsamt eller kanske är det sannolikt, att vi förlora terräng.”

”En annan lärdom av kommunen är, att vi måste skänka folkrörelser och folkströmningar stor uppmärksamhet. Vi kunna icke vänta, att folket skall resa sig med ett bestämt kommunistiskt och anarkistiskt program. En revolution börjar aldrig med ett fastställt program. Revolutionen 1789 började med ropet: ’Leve konungen!’ (därför att konungen inkallat de sedan 150 år tillbaka suspenderade Generalstånden). På samma sätt förhåller det sig med de stora rörelserna nu. Folket fordrar åttatimmarsdagen, men denna kommer aldrig att förverkligas. Dock är det ingen anledning för oss att stå som åskådare, därför att dess fordringar äro så

Diktaturen skulle börja med att bilda en i dess tjänst stående beväpnad organisation, vilken kunde användas mot eventuella invasioner och reaktionära anslag, men vars huvudsakliga uppgift blev att tvinga de motsträviga att underkasta sig diktatorernas vilja och så länge som möjligt bevara maktens besittande åt dem. De skulle komma att anförtro alla offentliga funktioner åt personer, som de kunna betjäna sig av, giva sina vänner privilegierade ställningar och skapa en klass av privilegierade soldater och tjänstemän, vilka understödja regeringen eller eventuellt ersätta den med personer, som icke besväras av ett revolutionärt föregående. Höga gager, inbringande ställningar, profitinbringande regeringsämbeben, detta skulle komma att leda till återupprättandet av den individuella egendomen... och därmed befinna vi oss åter vid utgångspunkten.”

Det finns till detta knappast något att tillägga eller taga ifrån, sedan man bevittnat den ryska revolutionens utveckling under inflytandet av ”proletariatets diktatur” ...

Enligt kommunismens klassiska formel skall följande levnadsregel tillämpas i det kommunistiska samhället: var och en lämnar samhället vad han förmår, och var och en erhåller av samhället vad han behöver. Denna kommunismens formel får naturligtvis icke tolkas så, att var och en kan kräva av samhället hur mycket som helst, eller lämna samhället så litet som helst. Var och en kan icke av samhället erhålla sin automobil, sitt aeroplan, sin lustjakt, även om han skulle förmå sig ”behöva” det. Åtminstone icke på den tekniska utvecklingens nuvarande ståndpunkt. Kanske kommer det en tid, då sådant som vi i dag skulle kalla lyx, kan i det närmaste bli tillgängligt för alla. Men med en fortsatt utveckling kommer nya ”behov”, och samhällsmedlemmarnas behov i denna bemärkelse komma antagligen alltid att överskrida samhällets förmåga att tillfredsställa dem. I maximen åt var och en efter hans behov ligger således blott inneslutet förståelsen av, att individernas – om vi så skulle få lov att uttrycka oss – *legitima* behov äro och måste vara olika. Den sjuke, den svage, den blinde etc. har större behov än den friske och följaktligen också större krav på samhället, och samhällsmedlemmen skall kunna tillfredsställa dessa behov utan att vara underkastad

medlen från innehavarna, vilka tvinga de arvlösa att arbeta till deras nytta, och naturligtvis förstörandet av regeringsväldet, utan vilken förstöring expropriationen och därefter följande reorganisation till fördel för alla icke skulle vara möjlig.

När regeringen är avskaffad, när produktionsmedlen erövrats för alla arbetare, när påtvingandet av nya lagar och skapandet av en ny privilegierad klass och en ny regering blivit förhindrad, då kommer revolutionen att i sin utvecklingsgång följa den av den praktiska nödvändigheten angivna linjen, vilken småningom modifieras genom fria experiment. Tills vidare kommer revolutionen omedelbart att giva, vad den kan giva, nämligen vad arbetarna (inbegripet människorna med idéer, propagandister, intellektuella, tekniska experter etc.) äro i stånd att åstadkomma under ett system av den mest omfattande federalism . . .”

I en polemik mot en bolsjevikisk författare skrev han i augusti:

”Efter en segerrik insurrektion blir det nödvändigt att förverkliga och försvara revolutionen, därom äro vi överens. Men den fara för vilken en revolution är utsatt, kommer icke uteslutande eller huvudsakligen från deras sida, som konspirera för återställandet av det gamla tillståndet och från utländska interventioner, som påkallats av reaktionärerna. Faran kommer också genom att revolutionen urartar, den kommer från dem, vilka tränga sig fram, de vilka blivit revolutionärer i dag eller i går och ännu behållit en borgerlig mentalitet och borgerliga känslor och sökt avleda revolutionen i helt andra banor än i likhetens och frihetens.

Om man tror att proletariatet är odugligt att försvara sig mot reaktionärerna utan att underkasta sig en diktatur, som – vilket namn den är bär – alltid måste vara en militärdiktatur, då måste man också medgiva, att det är omöjligt att motstå myndigheternas ingrepp och dess reaktionära följder. Och i så fall kan man säga farväl till revolutionen! . . . Om proletariatet skulle tillåta påtvingandet av en diktatur under den föreställningen, att denna diktatur skall åtaga sig proletariatets intresse, så kommer det att bli utsatt för detsamma som hästen i fabeln, vilken, för att bättre kunna följa hjortens snabba flykt, tillät människan att pålägga sig sadel och betsel – och från samma dag blev människans slav.

små. Vi måste blanda oss med folket och visa det hur man måste expropriera och hur man måste angripa myndigheterna. När vi leva bland folket och deltaga i dess känslor skall det bättre förstå våra idéer och bättre förverkliga dem.”

I London umgicks Malatesta med en rad internationellt kända anarkister och revolutionära socialister som Peter Krapotkin, Tscherkessoff, Malato, Pouget, Elisées Reclus och Paul Reclus, Domela Nieuwenhuis, Gustav Landaur, Tom Mann och andra.

Inom den anarkistiska rörelsen hade han då och då oppositionella grupper emot sig, vilka icke kunde förlikas med hans framhävande av organisationens nödvändighet. Inom den anarkistiska rörelsen med dess olika riktningar har det alltid funnits gott om personer med extremt individualistisk läggning, vilka betraktat varje organisation som ett otillåtligt band på den individuella friheten. De ha aldrig kunnat fatta att en sammanslutning baserad på frivillig anslutning icke innebär något tvång även om den innebär förpliktelser. En frivilligt påtagen förpliktelse är intet tvång, och en anslutning till en organisation, ur vilken man åter kan utträda, när organisationen icke passar längre, är intet ingrepp i den personliga friheten, under förutsättning att organisationen är baserad på principen om medlemmarnas självbestämmanderätt. Malatesta hade alltid en öppen blick för sammanslutningens och organisationens betydelse och nödvändighet, och han förklarade: ”Icke-organisation betyder vanmakt och död. Den leder till icke-solidaritet, till en förhatlig allas konkurrens med alla och den slutar i överksamhet. Ett initiativ gripes i regeln endast när man känner att det leder till någonting. De, vilka i varje enskilt fall handla utan att tänka på andra, äro mycket sällsynta. Den ensamme är den vanmäktigaste av alla varelser.” Och han brännmärkte Ibsens sats: ”den mest ensamme är alltid den starkaste” som en synnerligen dåraktig sats.

På den internationella kongressen i London 1896 gjorde anarkisterna åter ett försök att åstadkomma ett samarbete mellan alla de olika socialistiska riktningarna. Marxisterna behärskade emellertid denna kongress genom delegaterna från en rad smärre länder och genomtrumfde den

bestämmelsen, att till de framtida kongresserna endast kunde godkännas sådana representanter, vilka erkände den politiska aktionen och nödvändigheten av att på parlamentarisk väg genomföra reformer.

I samband med kongressen hade de frihetliga riktningarna anordnat stora offentliga möten, på vilka en rad framstående frihetliga socialister av olika schatteringar uppträdde. På ett av dessa möten yttrade Malatesta bl. a.:

”Egendomen kommer aldrig att antastas, om icke de som angripa den gå över kropparna på dess försvarare – gendarmerna. På grund härav äro vi emot alla regeringar, även socialdemokraternas. Bebels, Liebknechts och Jaurés gendarmer förbli alltid gendarmer. Vem som helst, som ha dem i sina händer, blir alltid i stånd att undertrycka och nedslakta proletariatet. Därför vilja vi icke giva denna makt åt någon – varken åt socialdemokraterna eller oss själva; ty ingen kan i en sådan ställning bli något annat än en kanalje . . . Befrien eder själva genom kraften hos edra organisationer, och ni skola bli fria. Men om ni väntar eder befrielse från en regering – antingen den består av välmenande borgare eller socialdemokrater – så komma ni att för alltid gå den förlustig.”

I samma tal vände han sig mot marxisterna, vilka ställde jordens förstatligande i utsikt och hävdade, att ”i verkligheten är jorden ett verktyg för småbonden, och arbetsredskapet skall tillhöra arbetaren”. Malatestas opposition mot jordens förstatligande var fullt berättigad, men eljest bör väl alla de stora naturrikedomarna tillhöra alla och icke den enskilde, även om den enskilde jordbrukaren kan tillerkännas bruksrätt till sin jord i vissa fall.

År 1897 var Malatestas fängelsedom av 1885 preskriberad. Malatesta hade emellertid redan en tid förut i hemlighet återvänt till Italien. Han försvann obemärkt från London, och vi återfinna honom i den stora adriatiska hamnstaden Ancona. Här började han utgiva en tidning, *L'Agitazione*.

På vintern 1897–1898 utbröt i Italien oroligheter i ett femtiotal städer på grund av de höga brödsprisen, och när dessa hungerrevolter även nådde Ancona den 16–17 januari 1898 funno myndigheterna den länge

Och Malatesta var en av de få av fascismens motståndare, som till en tid åtnjöt en visserligen mycket relativ yttrandefrihet och fick utge en anarkistisk tidskrift, naturligtvis under censur.

Mer än fem år har Malatesta tillbringat i de italienska fängelserna. Trettiosex år tillbringade han i landsflykt och därav ännu ett år i utländska fängelser. Det gör tillsammans 41 år, som staten förhindrat honom att vara verksam i sin hemort. Dessa 41 år, anmärker Nettlau, ligger mitt emellan Bakunins 32 och Krapotkins 45 år av fängelse och landsflykt.

***

Malatesta kunde ha blivit diktator, men han framhöll ständigt hur oförenlig diktaturen var med eftersträvandet av friheten och anarkismen. Så här skriver han i augusti 1920:

”Hur ofta skola vi åter upprepa, att vi icke vill påtvinga någon någonting, att vi varken anse det för möjligt eller önskvärt att med våld genomföra det, som för andra är bäst, och att vi blott önska, att ingen påtvingar oss sin vilja, att ingen är i stånd att påtvinga andra en form av samhälligt liv, som de icke ha fritt accepterat?

Vi äro i verkligheten de sanna evolutionisterna, i så avseende att vi vilja erövra möjligheten för det mänskliga samhället att utveckla sig fritt, och att vi önska förstöra denna organism och tvång och utsugning, vilken dödar varje fri yttring av individuellt och kollektivt initiativ, avleder, kränker och uppehåller den naturliga utvecklingen till fördel för dem, som under historiens lopp varit i stånd att komma i besittning av makt och social rikedom.

Vi äro kommunister, därför att vi betrakta kommunismen som den form av samhälligt organisation, vilken bäst garanterar allas individuella frihet och välbefinnande. Men vi mena, att våldsamt påtvingad kommunism skulle vara det förhatligaste tyranni, som man kan föreställa sig, och att den genom de frihetliga andarnas reaktion skulle mynna ut i återvändandet till borgerlig individualism.

Vad vi med våld vilja genomföra är exproprieringen av produktions-

alla de år Malatesta tillbringat i de italienska fängelserna, ha endast sju månader tilldelats honom efter domfällning. Hela den andra tiden har man godtyckligt hållit honom inspärrad i rannsakningshäkte. En stat har ju alltid möjlighet att beröva en misshaglig människa friheten, även om den icke ens efter sina egna lagar kan få henne dömd.

Under de månader Malatesta nu suttit inspärrad i rannsakningshäkte, hade den fascistiska terrorn slagit ut i full blom. Understödd av regeringen och de lokala myndigheterna, hemligt och öppet, befrämjades utbredandet av de fascistiska banden, vilka nu lössläpptes mot arbetarna och deras organisationer, först och främst mot anarkister och syndikalisterna. Under Giolittis regering kom det till stånd en fullkomlig orgie av förbrytelser och missgärningar. Säkra om att aldrig bli anklagade för någon som helst begången förbrytelse, kunde de fascistiska banden tillåta sig vad som helst. Så förstördes exempelvis i mars månad *Umanità Novas* tryckeri fullständigt, så att tidningen icke kunde utkomma mer i Milano.

Efter Malatestas frigivande utkom den snart på nytt, denna gång från Rom. Trots de stora offer, som gjordes, måste den dock efter en tid förvandlas från daglig till veckotidning.

Fascismen växte och växte med regeringens bistånd, men en vacker dag hade den växt regeringen över huvudet. Den gjorde sitt beryktade tåg mot Rom, jagade bort den borgerliga regeringen och tillvällade sig själv regeringsmakten. Den fruktansvärda terrorregim, som nu följde, är känd för alla. Mordbrand och lönnmördaredolk, våldtäckt och våldsdåd av alla slag, överfall mot människor i deras hem, nattliga hemfridsbrott hörde till ordningen för dagen. Män och kvinnor släpades ur sina sängar ut på gatan, där de stukos eller skötos ned, medan deras egendom antändes. Det finns icke den förbrytelse, som icke den italienska fascismen begått. Förutom alla de revolutionärer som mördades, fängslades tusenden, deporterades tiotusenden, drevs hundratusenden i landsflykt.

Likväl – under all denna terror, vågade de fascistiska banditerna icke förgripa sig på Malatesta. Malatesta förblev i frihet, fast varje steg han tog polismässigt övervakades. Så stor var emellertid hans popularitet, att fascisterna icke gärna riskerade följderna av att förgripa sig på honom.

sökta förevändningen för att ånyo fängsla Malatesta. Han anklagades för att på gatan ha utropat ”Leve anarkismen!” och därmed ha gjort sig skyldig till en lagstridig handling.

Rättegången ägde rum i april månad 1898. Tretusen anarkister hade undertecknat en förklaring, i vilken de erkände sig vara skyldiga till samma ”förbrytelse” som Malatesta. Malatestas försvarsadvokat, Pietro Gori, förklarade inför juryn, att även han ”var associerad med den anklagade i brottsliga syften” (till anarkism) och anhöll att man måtte jaga honom bort från hans plats som försvarare och sätta honom på de anklagades bänk, på hedersplatsen, om man hade mod till det. Den offentliga opinionen växte mot myndigheterna och man vågade icke tillämpa de lagrum efter vilka man anklagat, vilket medfört ett fruktansvärt straff, men nöjde sig att döma Malatesta till sex månaders fängelse.

Kort därefter inträdde de mäktiga majoroligheterna, folkresningen i Milano, i början av maj 1898. Dessa oroligheter började redan i slutet av april i Syditalien och trängde alltmera norrut, så att de nådde Milano den 7 maj. Den jäsning som följde var ihållande, och när Malatestas fängelse tid var utlupen, vågade myndigheterna icke sätta honom på fri fot utan deporterade honom till ön Ustica och senare till Lampedusa.

En del socialdemokrater och republikaner ville befria honom ur hans deportering genom att uppställa honom som kandidat vid valen. Malatesta skrev till Jean Grave i Paris, att han betraktade detta förslag som ”en oförtjänt förolämpning”. Från Lampedusa befriade han sig själv genom att tillsammans med tre andra fly i en liten båt till Malta, varifrån han lyckligt tog sig fram till London. Detta var i maj 1899. I augusti samma år reste han till Amerika för en längre föredragsturné, varvid han även besökte Cuba, där myndigheterna förbjödo honom att tala. Till London återkom han år 1900, där han tillbringade tretton långa år i landsflykt, endast avbruten av en kort resa till Amsterdam och den internationella anarkistkongressen år 1907, vilken resulterade i bildandet av en anarkistisk International.

Malatesta har alltid varit en ivrare för sammanslutning och organisation. Han har också bedrivit en energisk propaganda för arbetarnas

anslutning till de syndikalistiska organisationerna, men han kunde *icke i allt* acceptera syndikalismen som samhällsdoktrin, och han uppmanade i en artikel i *Freedom* (dec. 1907) anarkisterna att sluta upp med att betrakta syndikalismen som ett mål, när det blott kunde vara ett propaganda- och aktionsmedel. ”Felet att den anarkistiska rörelsen går upp i fackföreningsrörelsen är ett ännu svårare fel. Det skulle komma att gå så som det gått med socialdemokraterna, sedan de inträdde i den parlamentariska kampen. De växte till i antal, men blott för att samtidigt bli allt mindre socialistiska. Vi skola också komma att bli talrikare, men vi komma att upphöra att vara anarkister.”

Under alla dessa år i London arbetade Malatesta i sin lilla verkstad eller med installationsarbeten, och åldern började fara illa fram med honom. Under ett arbete med en rörledning, då han timvis måste ligga på ryggen på det kalla stengolvet, ådrog han sig lunginflammation, som nära nog hade ändat hans liv. Hans hälsa var undergrävd.

Förhållandena gestaltade sig nu sådana, att Malatesta i juni år 1913 kunde fara tillbaka till Italien och till Ancona, där han började utgiva en tidning, *Volontà* (Viljan).

Återkommen till Italien absorberades han snart helt och hållet av rörelsen som talare och skriftställare. Malatesta åtnjöt ständigt en ofantlig popularitet, som endast kunde växa med åren. Man såg att man här hade att göra med en människa som icke var levebrödspolitik och som icke ville lura folket. Hans rena karaktär, hans personliga anspråkslöshet, hans ständiga offervillighet och det modesta liv han förde måste vinna allas hjärtan.

På sommaren 1914 kom det till stora demonstrationer runt om i de stora städerna. Så också i Ancona. Ett stort möte avhölls i lugn, men vid upplösningen fann man gatorna spärrade med polistrupper. Det kom till sammanstötningar och gendarmerna sköto ned tre unga män.

Genast lade spårvägsmännen ned arbetet och en allmän arbetsnedläggelse över hela staden kom till stånd, utan att man behövde samlas till möten, överlägga och fatta beslut. Dagen därpå och följande dagar befann sig Ancona i ett tillstånd av insurrektion. Vapenbutikerna plund-

som en utvidgning av ockupationen till de andra industrierna och därmed påbörjandet av den sociala revolutionen genom ”expropriation av expropriatorerna”. Giolitti räknade rätt! Och Giolitti kunde även i fortsättningen räkna på de samhällsbevarande ledarna. Giolitti kunde slå till, men de skulle ingenting företaga sig emot honom.

Den 12 oktober började en lång rad av häktningar. Det var Armando Borghi, sekreteraren i den syndikalistiska landsorganisationen på 300 000 medlemmar (*Unione Sindacale Italiana*), som blev det första offret. Samtidigt häktades också hans hustru, Virgilia St. Andrea. Den 17 häktades Malatesta av en hel liten polisarmé, när han från en resa återvände till sitt hem. Han placerades i fängelset San Vittore, vid vars ingång man placerade kanoner, flankerade med maskingevär. Den 21 häktades (alla dessa häktningar företogs i Milano) ett 25-tal representanter för den syndikalistiska landsorganisationen, vilka kommit samman till överläggning.

Sådana åtgärder skulle ett par månader tidigare spontant ha framkallat generalstrejk över hela Italien. Nu företogs ingen aktion. Man protesterade, men något annat gjorde man icke. Den revolutionära flodvägen hade nått sin kulmination i fabrisockupationen, som av den reformistiska landsorganisationens ledare, de socialdemokratiska och kommunistiska politikerna i samförstånd blivit förrådd. Reaktionen med anledning av detta förräderi började visa sig bland arbetarna. Den revolutionära andan var icke längre densamma. Trötthet, inaktivitet, modlöshet inställde sig. Regeringen kunde triumfera! De fängslade anklagades för sammanväring och de huvudanklagade voro Malatesta och Borghi.

Anledningen till häktandet av Malatesta, Borghi och de andra var naturligtvis en innerlig önskan att kunna oskadliggöra deras propaganda genom att spärra in dem. Det drogs därför ut på tiden med undersökningar och förberedelser för processen. De fängslade sutto inspärrade från oktober ända till i juli, då äntligen rättegången fastställdes till 27–29 juli. Likväl hade de anklagade nödgats tillgripa hungerstrejk, för att bli ställda inför domstolen. Och när saken äntligen nådde fram till avgörande, så låg den så till, att utslaget blev och måste bli frikännande. Av

utan att regeringen ingrep med militära maktmedel, så som saken ofta falskeligen framställes.

Vägen bereddes för fascismens framtida seger.

När förräderiet mot arbetarna var fullbordat, yttrade Malatesta i ett tal till metallarbetarna i Milano:

”De, som i Rom ha undertecknat överenskommelsen (mellan industri-företagarna och den reformistiska landsorganisationen), och framställa den som en stor seger, bedraga eder. Segern tillhör faktiskt Giolitti, regeringen, bourgeoisien, som räddades ifrån den avgrund, över vilken de hängde. Aldrig var revolutionen närmare i Italien, aldrig hade den så stora utsikter till framgång. Bourgeoisien darrade, regeringen stod maktlös inför situationen. Makt och våld bringades icke till användning, därför att ni hade förstått att ställa en högre makt gent emot regeringens makt, därför att ni genom erövringen av fabrikerna, vilka ni till dess hägn och värn försett med de skyddsmedel, som ni lärt eder i kriget, hade visat, att ni voro redo att sätta makt mot makt, och att denna gång icke ni, men edra fiender, voro de underlägsna. Att tala om seger, när avtalet i Rom kastar eder tillbaka till utplundring under bourgeoisien, som ni kunnat bli fri från, det är en lögn. När ni uppger fabrikerna, så gör det med klarhet om, att ni förlorat en stor drabbning, och med den fasta föresatsen, att åter upptaga kampen vid första lägliga tillfälle och då grundligt genomföra den. Ni skola driva företagarna ur fabrikerna och endast låta dem komma tillbaka som arbetare, som med eder likställda. Ingenting är förlorat, om ni blott icke hänger eder åt illusioner om segers karaktär.”

Efter fabriksockupationens upphävande började reaktionen på allvar. Myndigheterna, som sågo arbetarnas oförmåga och ledarnas ovilja till en revolutionär resning, eller till ett allvarligt ingripande mot det kapitalistiska systemet, uppträdde allt mera utmanande, allt fräckare. Vad man icke skulle ha vågat några veckor förut, det vågade man nu helt frejdigt. Giolitti hade i situationen med fabriksockupationen förlitat sig på de reformistiska fackföreningsledarnas borgerligt laglydiga sinnelag. Han var övertygad om att de icke skulle låna sig till något så revolutionärt,

rades, man lade beslag på spannmålmagasinen, en slags organisation för livsmedelsförsörjningen höll på att växa fram. Staden var full av militär. Krigsskepp låg i hamnen. Myndigheterna läto visserligen stora patruller genomströva staden, men de vågade icke gripa till repressalier, uppenbarligen därför att de icke visste om de kunde lita på soldaterna och matroserna. Faktiskt fraterniserade dessa med befolkningen. Kvinnorna, de oförlikneliga kvinnorna i Ancona, skötte om soldaterna, gav dem vin och cigarretter och förmäde dem att blanda sig med folket. Här och där blevo officerare bespottade i närvaro av sina trupper. De blevo till och med örfilade, och soldaterna läto allt ske eller till och med uppmunttrade därtill med ord eller åthävor. Den allmänna strejken fick med varje dag en alltmera revoltartad karaktär, och proklamationerna förkunnade tydligt och klart, att det icke längre gällde en vanlig strejk men att man måste reorganisera hela det samhällsliga livet på en ny grundval.

Under tiden utbredde sig rörelsen med stor snabbhet till Romagna, grep omkring sig till Toskana och Lombardiet. Stämningen bland arbetarna var för en förändring av hela systemet. Ett samarbete mellan de revolutionära partierna hade uppstått av sig själv. De republikanska arbetarna kämpade i harmoni med anarkisterna, syndikalisterna och den revolutionära delen av socialdemokraterna.

Den insurrektionella strejken utbredde sig till allt flera platser. Man var i begrepp att övergå till handling. Järnvägsmännen förberedde övertagandet av trafiken för att förhindra trupptransporterna och blott upprätthålla den trafik, som det låg i den revolutionära rörelsens intresse att upprätthålla. Revolutionen stod inför sitt utbrott genom folkets spontana impulser.

Men så, när förhoppningarna stodo på höjdpunkten, förklarade ledningen för den reformistiska landsorganisationen (Confederazione Generale del Lavoro) genom ett cirkulärtelegram rörelsen avslutad och gav order om inställandet av strejkerna. Detta bringade oreda och förvirring bland massorna. Arbetarna blevo desorienterade. Varje plats för sig insåg det omöjliga i att fortsätta för egen del, och rörelsen ebbade ut.

Så började jakten efter Malatesta, som fick bära skulden för rörelsen.

Tidningarna sågo honom förklädd överallt, uppe i bergen, i skogarna, i städerna och byarna. En vacker dag dök han emellertid upp i Geneve hos en gammal kamrat och kampbroder på väg till London, hans fjärde landsflykt, vilken denna gång varade sex och ett halvt år.

Denna italienska folkresning år 1914 betraktas som en av de största folkrörelserna i Europa sedan Kommunen 1871.

Malatesta måste nu i London bevittna hur hans hemland drogs in i kriget, utan att han hade möjlighet att på ett mera personligt sätt kasta sig in i propagandan för förhindrandet av en sådan sakernas utveckling. Han var en av dem, som icke gjorde några som helst koncessioner till kriget. Han skrev 1914 i *Freedom*:

”Inför risken att synas enfaldig måste jag tillstå, att jag aldrig ansett det vara möjligt, att socialister – icke ens socialdemokrater – givit sitt bifall till och frivilligt deltaga i ett krig, på tyskarnas eller de allierades sida, sådant som det, vilket nu ödelägger Europa. Men vad skall man säga, när detsamma sker från anarkisters sida – visserligen icke många, men dock från sådana, ibland vilka finnas kamrater, som man mest hållit av och aktat ... Medan jag till det rätta värdet uppskattar ’den galne hunden’ i Berlin och ’den gamle bödeln’ i Wien, har jag för min del intet större förtroende till den blodige tsaren eller de engelska diplomaterna, vilka undertrycka Indien, förrådde Persien, undertryckte boerrepubliken, ej heller till den franska bourgeoisien, som massakrerat de infödda i Marocko, ej heller till Belgiens bourgeoisie, vilken tillät grymheterna i Kongo och gjorde profit av dem – och jag erinrar här endast om några på slump utvalda missdådare, och omnämner icke vad alla regeringar och alla kapitalistiska klasser förövat mot arbetarna och rebellerna i sina egna länder.

Enligt min mening skulle Tysklands seger säkert medföra militarismens och reaktionens triumf; men de allierades triumf skulle betyda ett ryskt-engelskt (d. v. s. knuto-kapitalistiskt) herravälde i Europa och Asien, allmän värnplikt och utvecklandet av den militaristiska andan i England och en klerikal och kanhända monarkisk reaktion i Frankrike . . . Det enda hoppet är revolutionen, och då jag tänker, att efter all san-

att domstolen efter några timmar frigav honom och ställde en juryprocess i utsikt.

I juni kom det till en omfattande järnvägsstrejk. När man den 22 juni i Milano ordnat ett offentligt demonstrationsmöte till förmån för de strejkande järnvägsmännen, sköt gendarmerna och fascisterna på den från mötet återvändande massan. Malatesta, som talat vid mötet, befann sig på återväg in till stadens centrum, när han plötsligen såg en massa som höll på att skingras, var och en springande åt sitt håll. Och samtidigt hörde han visslingarna efter kulorna.

Läget syntes allvarligt tillspetsas, när det kort därefter uppstod en militärrevolt i Ancona. Det var soldater, som skulle sändas till Albanien, som revolterade.

Den revolutionära stämningen förtätades slutligen i den bekanta ockupationen av fabriker och verkstäder inom den italienska metallindustrin i slutet av augusti och början av september. Arbetarna satte sig i besittning av fabriker, beväpnade sig och voro beslutna att försvara dem. De organiserade själva förvaltningen och fortsatte produktionen. De genomförde den första lockouten mot arbetsköparna efter så många tusen lockouter mot arbetarna. I denna aktion tog Malatesta en synnerligen verksam del.

Nu var spänningen på toppunkten. En revolution hade kunnat genomföras genom utbredning av ockupationstaktiken till de andra industrierna och till transportverksamheten. Underhandlingar inleddes med de reformistiska organisationerna och det socialistiska partiet, men dessa sveko i det avgörande ögonblicket. De läto sig köpas av Giolitti med löfte om industriell demokrati, som naturligtvis aldrig blev mer än ett löfte. Chanserna försuttos. En revolution genomförd efter dylika metoder, som ockupationen av metallindustriens fabriker anvisade, ingick varken i de reformistiska fackföreningsledarnas, ej heller i de ”kommunistiska” eller socialdemokratiska ledarnas program. De eftersträvade besittningstagandet av den politiska makten, medan den av arbetarna själva påbörjade aktionen anvisade ett besittningstagande av produktionsmedlen efter syndikalistiska linjer. Så ebbade rörelsen ut i sanden,

ombord. Han blev avvisad från fartyg, med vilka han sökte resa över. Då kom det italienska sjömansförbundets ordförande till London och fick med hjälp av falska papper honom placerad på en av de italienska järnvägarnas kolångare. Sju timmar efter det fartyget lämnat England telegraferades trådlöst till Italien, att Malatesta var ombord, och när ångaren löpte in i Genuas hamn, hälsades han från alla skeppen i hamnen. Allt arbete vilade och hela arbetarbefolkningen hälsade Malatesta på hans genomfart. Turin, Milano, Bologna mottogo honom på samma sätt och många månader efteråt kunde han inte komma till någon plats utan att bli hyllad av alla radikala grupper. Massorna trodde sig i honom se en ledare, en räddare, en befriare. Den gamla Garibaldilegenden och den nya Leninlegenden, skriver Nettlau, flöto samman och många väntade honom som en socialistisk Garibaldi eller en italiensk Lenin. Denna missuppfattning, en frukt av auktoritetstron, var i detta fall tragisk. Malatesta var för sin del beredd till varje offer. Diktaturen låg inom räckhåll för honom, men han kunde naturligtvis icke gripa den.

Sedan Malatesta i slutet av 1919 återkommit till Italien drogs han omedelbart in i en intensiv propagandaverksamhet. Han bosatte sig i Milano, varifrån tidningen utgavs. Här gjorde kamraterna anspråk på hans fenomenala arbetskraft för tidningens räkning. Men samtidigt krävde kamraterna ute i landet Malatesta som talare. Man formligen enleverade honom, och han måste fara från plats till plats och dela sin energi mellan den skriftliga propagandan genom tidningen och den muntliga genom offentliga möten. Man både brukade och missbrukade hans eminenta arbetskraft.

Redan i januari månad 1920 beslöt myndigheterna sig för att häkta Malatesta för ett föredrag. Då man icke vågade anhålla honom i en större stad, häktade man honom på tåget mellan Livorno och Florens och tog honom på en av de minsta stationerna under vägen. Belagd med handbojor forslades han i bil till Florens. Men de kamrater som ledsagat honom återvände till Livorno, och så snart underrättelsen om Malatestas häktning spred sig i staden, uppstod en spontan arbetsnedläggelse, vilken inom få timmar utbreddes sig över hela Italien. Detta hade till följd,

nolikhet under det nuvarande sakläget revolutionen kommer att bryta ut från ett besegrat Tyskland, så önskar jag på grund därav – och endast på grund därav – Tysklands nederlag.”

Revolutionen kom ju också när Tyskland såg kriget förlorat, men den bredde sig icke därifrån till de andra länderna. Men Malatestas ståndpunkt, som för övrigt delades av de flesta anarkisterna, var utan tvivel den riktiga. Även de som i någon mån tvivlat, måste, inför världskrigets följdföreteelser, giva honom rätt. Och Malatestas ståndpunkt var säkerligen också mera överensstämmande med anarkismens livssyn, än exempelvis den som Krapotkin och några andra kända anarkister intogo.

Emot den här citerade artikeln av Malatesta polemiserade Mussolini, som skrev: ”Då Malatesta tror, att Tysklands nederlag kan framkalla revolutionen, så måste han säga, att det är nödvändigt att hjälpa ententerereringarna att slå Tyskland.” Varpå Malatesta svarade, att om han än önskade detta nederlag, det icke var de revolutionäras sak, att hjälpa kapitalistiska regeringar att uppnå detsamma. Och han tillade: ”Men för dem, vilka ställa frihetens, rättfärdighetens och broderskapets sak bland människorna över allting annat, kan det icke längre finnas något tvivel: när de råaste lidelser släppts lös, när de omedvetna massorna blivit förförda genom de privilegierade klassernas perversa suggestioner till att skära halsen av sina bröder, då måste de mer än någonsin mana till fred bland de undertryckta och till krig mot undertryckarna och träda upp emot allt förhandlande med sina egna fiender, mot all underkastelse under deras vilja . . .”

Lika litet som Malatesta vid krigsutbrottet lät locka sig att lämna sin anarkistiska väg, lika litet narrades han av sina sympatier för den ryska revolutionen att acceptera principen om den så kallade ”proletariatets diktatur”. I ett brev till Luigi Fabbri, juli 1919, skrev han om denna diktatur, att den i verkligheten mera var en diktatur av ett parti eller av några partiledare och slutar: ”Även general Bonaparte tjänade den franska revolutionens försvar mot den europeiska reaktionen, men vid detta försvar för revolutionen dräpte han den. Lenin, Trotsky och deras kamrater äro säkerligen uppriktiga revolutionärer, på det sätt de uppfatta

revolutionen, och skola icke förråda den, men de förbereda de regerande krafter, som skola avlösa dem, som skola plundra och döda revolutionen. De skola bli de första offren för sin metod, och jag fruktar att med dem kommer revolutionen att falla. Historien upprepar sig *mutatis mutandis*; Robespierres diktatur bringade Robespierre på chavotten och beredde vägen för Napoleon.”

Efter fredsslutet gestaltade sig förhållandena åter så i Italien, att Malatesta kunde återvända hem. Detta skedde i slutet av 1919. Krigets följder och den ryska revolutionens exempel liksom den allmänna revolutionära stämningen i Europa – allt gjorde att utsikterna till en revolution i Italien voro stora, och massorna ådagalade benägenhet att över huvuden på sina ledare skrida till handling. Malatesta reste tillbaka besjälad av en önskan att kunna samla alla de olika revolutionära riktningarna icke blott till försvar men också till angrepp mot den reaktion, som redan skymtades. Denna gång slog Malatesta sig ned i Italiens industriella huvudstad, i Milano. Den anarkistiska rörelsens tyngdpunkt hade under de gångna åren förflyttats med den industriella utvecklingen. Den anarkistiska kongressen i Florens i mars 1919 beslutade utgivandet av en daglig anarkistisk tidning, och man samlade in 200,000 lire till starten, och inom ett år hade summan sprungit upp till närmare en halv miljon. I februari 1921 hade den insamlade summan stigit till 800,000 lire. Säkerligen var det Malatestas oerhörda popularitet, som i icke ringa grad bidrog till det glänsande resultatet, ty Malatesta skulle övertaga den redaktionella ledningen av tidningen. Den nya tidningen började utkomma i februari 1919, och i dess programartikel hette det:

”Vi äro anarkister, anarkister i ordets egentliga betydelse. Det innebär, att vi vilja tillintetgöra den sociala ordning, under vilken människorna utsuga och undertrycka varandra i ömsesidig kamp... för att nå fram till upprättandet av ett nytt samhälle i vilket var och en, förenad med alla andra människor i solidaritet och kärlek, kan finna sin fulla frihet, det största möjliga tillfredsställandet av sina egna behov och önskningsar och den största tänkbara utveckling för sina andliga möjligheter.

I vilken konkret form detta efterlängtrade liv i frihet och välstånd för

alla skall taga sig uttryck, kan ingen med bestämdhet angiva. Framförallt kan ingen, som är anarkist, påtvinga andra den form som han anser vara den bästa. Det enda medlet till att upptäcka det bästa är friheten, frihet till sammanslutning, frihet till experiment, fullständig frihet utan andra gränser än andras lika stora frihet.

Det finns bland anarkisterna sådana, som älska att kalla sig kommunister eller kollektivisterna eller individualisterna eller något annat. Ofta är detta en fråga om ord, vilka tolkas olika och döljer en principiell likhet i strävandena. Ibland gäller det blott teorier, hypoteser, genom vilka man på sitt sätt förklarar och rättfärdigar slutledningar, vilka praktiskt taget äro identiska.”

Ett samarbete mellan dessa riktningar förklaras önskvärd och nödvändig. Däremot ställer sig programartikeln avvisande gent emot dem, som visserligen kalla sig anarkister, men som icke bekymra sig om andras frihet och öde än sitt eget, samt gent emot sådana som tro sig kunna nå fram till friheten genom auktoritet.

Som mål angives: avskaffande av kapitalismen, avskaffandet av staten i varje förklädning samman med sina domstols- och militära organ, bildandet av fri gemenskap (anarkistiska kommuner), frivilligt förenade till verklig broderlighet och samarbete med alla jordens folk.

Tidningens upplaga sprang snart upp till 50 000.

När det efter en tid uppstod pappersbrist och papperet måste rationeras, sökte regeringen omöjliggöra det fortsatta utgivandet av tidningen, *Umanità Nova*, genom att icke anvisa den papper. Då telegraferade gruvarbetarna i Caldarno, att de skulle nedlägga arbetet, om icke Umanità Nova genast erhöill papper. Tidningen erhöill tillåtelsen telegrafiskt!

För Malatesta hade det varit förenat med stora svårigheter att komma till Italien. Till en början vägrade de italienska myndigheterna att utställa pass för honom, men sedan det uppstått en hel folkrörelse, som krävde hans inresetillstånd, såg sig regeringen nödsakad att giva efter. Då vägrade emellertid den franska regeringen visum för genomresa i Frankrike. Återstod då intet annat än sjövägen. Men här ingrep den engelska regeringen genom att utfärda förbud för varje fartyg att taga Malatesta